Jacek Wojnicki¹

Władza sądowa w wybranych państwach postjugosłowiańskich (Słowenia, Chorwacja)

Słowa kluczowe: rządy prawa, władza sądowa, sądy, sędziowie, Sądy Konstytucyjne
Keywords: rule of law, jurisdiction, law courts, judges, Constitutional Courts

Streszczenie

System rządów w Republice Słowenii oraz Republice Chorwacji jest ukształtowany w oparciu o trójpodział władzy – na ustawodawczą, wykonawczą oraz sądową. Władzę sądową sprawują niezależne sądy. Sądy orzekają zgodnie z regulacjami konstytucyjnymi, ustawowymi oraz zgodnie z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi. Struktura sądowa w Republice Słowenii jest czteroszczeblowa: Sąd Najwyższy, 4 sądy wyższe o właściwości miejscowej, 11 sądów dystryktowych oraz 44 sądy okręgowe. Z kolei do grupy sądów wyspecjalizowanych zaliczamy: wyspecjalizowane sądy pracy i spraw społecznych oraz Sąd Administracyjny. Struktura sądów powszechnych w Republice Chorwacji jest ukształtowana w sposób następujący: sądy rejonowe, sądy żupańskie, Sąd Najwyższy. Natomiast do grupy sądów wyspecjalizowanych zaliczamy: sądy ds. wykroczeń, sądy gospodarcze, Wyższy Sąd ds. Wykroczeń, Wyższy Sąd Gospodarczy oraz Sąd Administracyjny.

Summary

The Juridical power in selected postyugoslave states – Slovenia and Croatia

The government in the Republic of Slovenia is organized on the principle of separation of powers into legislative, executive and judicial branches. Judicial power is exercised by the courts. The judiciary is autonomous and independent. The courts administer justice according to the Constitution and law, as well as according to international agreements

¹ Autor jest profesorem w Zakładzie Europejskich Studiów Subregionalnych Instytutu Europeistyki Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego.

and treaties in force. Judges and lay assessors participate in the administration of justice in conformity with the law. In the Republic of Slovenia the administration of justice is carried out by 44 district courts, 11 regional courts, 4 higher courts: labour courts and social court, Higher Labour and Social Court, the Administrative Court of the Republic of Slovenia and the Supreme Court of the Republic of Slovenia. In addition to courts with general jurisdiction, there are 4 labour courts and 1 social court. There are responsible for ruling on individual and collective labour-related disputes and on social disputes. For second-degree ruling the Higher Labour and Social Court is responsible.

Wybór Słowenii oraz Chorwacji do niniejszego opracowania nie jest przypadkowy, państwa te bowiem zaliczane są do grupy tzw. udanej transformacji, tj. zakres przemian wewnętrznych pozwala na stwierdzenie, iż zarówno aspekt ukształtowania trwałych podwalin systemu demokratycznego, jak i przemian gospodarczych w kierunku rynkowym jest bardzo zaawansowany². Dowodem na wspomniany fakt niech będzie członkostwo Słowenii w Unii Europejskiej od maja 2004 r., a w przypadku Chorwacji zakończenie rozmów akcesyjnych i formalne zaproszenie do UE dokonane we wrześniu 2011 r.

I.

Republika Słowenii należy do grupy młodych państw europejskich. Powstała dnia 25 czerwca 1991 r. w wyniku secesji z federacji jugosłowiańskiej³. Po-

² Zob. szerzej o przemianach systemowych w państwach powstałych „na gruzach” federacji jugosłowiańskiej: E. Bujwid-Kurek, *Państwa pojugosłowiańskie. Szkice politologiczne*, Kraków 2008 oraz J. Wojnicki, *Proces instytucjonalizacji przemian ustrojowych państw postjugosłowiańskich*, Pułtusk 2007.

³ Zob. szerzej o okolicznościach powstania niepodległej Słowenii w 1991 r.: *Independent Slovenia: Origins, Movements, Prospects*, red. J. Benderly and E. Kraft, Macmillan 1997; J. Wiatr, *Słowenia – przykład udanej transformacji*, Warszawa 1998; J. Gow, *Slovenia and the Slovenes. A Small State and the New Europe*, London 2000.

rządę konstytucyjny ustanowiła w Słowenii konstytucja uchwalona w dniu 23 grudnia 1991 r.⁴

Ustrojodawca słoweński do rangi podstawowych zasad ustrojowych państwa podnosi zasadę trójpodziału władzy na ustawodawczą, wykonawczą oraz sądowniczą (art. 3 Konstytucji). Władzy sądowniczej poświęcony jest punkt „g” w rozdziale IV – *Ustrój państwowy*. Konstytucja w odrębnym rozdziale (VIII) odnosi się do Trybunału Konstytucyjnego, ale doktryna zalicza go również do władzy sądowniczej.

W Słowenii, jak wspomniałem, istnieje specjalny organ sądowy do badania konstytucyjności ustaw – Trybunał Konstytucyjny. W skład Trybunału Konstytucyjnego wchodzi dziewięciu sędziów wybranych przez parlament na wniosek prezydenta⁵.

Trybunał Konstytucyjny na podstawie art. 160 Konstytucji orzeka w sprawach: 1. zgodności ustaw z Konstytucją; 2. zgodności ustaw i innych aktów prawnych z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi oraz powszechnie uznawanymi zasadami prawa międzynarodowego; 3. zgodności aktów prawnych niższego rzędu niż ustawa z ustawami i Konstytucją; 4. zgodności aktów prawa miejscowego z Konstytucją i ustawami; 5. zgodności aktów prawnych o charakterze ogólnym wydanych w celu wykonania władzy publicznej z Konstytucją, ustawami i aktami prawnymi niższego rzędu niż ustawa. Trybunał Konstytucyjny orzeka także w sprawach: 1. skarg konstytucyjnych dotyczących naruszenia aktami indywidualnymi praw człowieka i podstawowych wolności; 2. sporów kompetencyjnych między państwem a jednostkami władzy lokalnej oraz między jednostkami władzy lokalnej; 3. sporów kompetencyjnych między sądami i innymi organami państwa; 4. sporów kompetencyjnych pomiędzy naczelnymi organami władzy państwowej; parlamentem, rządem i prezydentem. Sąd Konstytucyjny posiada również uprawnienie orzekania o sprzeczności z regulacjami konstytucyjnymi działania partii politycznych. Dodatkowym uprawnieniem Trybunału

⁴ Zob. *Konstytucja Republiki Słowenii*, tłum. i wstęp P. Winczorek, wyd. II, uzup., Warszawa 2009; *The rebirth of democracy. 12 constitutions of central and eastern Europe*, Strasbourg 1996, s. 365.

⁵ Zob. A. Mavčić, *Constitutional Review in Slovenia*, [w:] *Ten years of the Democratic Constitutionalism in Central and Eastern Europe*, red. K. Działocha, R. Mojak, K. Wójtowicz, Lublin 2001, s. 249.

Konstytucyjnego jest prewencyjne orzekanie o zgodności umów międzynarodowych z Konstytucją (art. 160 ust. 2). Wniosek w powyższej kwestii może zgłosić prezydent, rząd oraz grupa deputowanych w liczbie co najmniej 1/3 ustawowego składu Zgromadzenia Państwowego⁶. Co ważne, opinia wyrażona przez Trybunał Konstytucyjny jest wiążąca dla parlamentu⁷.

Tryb postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym określa ustawa⁸. Także w zakresie wymienienia podmiotów uprawnionych do składania wniosków o wszczęcie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym ustrojodawca słoweński odsyła do regulacji ustawowej. Konstytucja stanowi jedynie, że każdy, kto dowiedzie, iż ma w tym zakresie interes prawny, może zażądać wszczęcia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym. Ustawodawca (zob. art. 23a) precyzuje natomiast, iż prawo złożenia wniosku do Trybunału Konstytucyjnego przysługuje: obu izbom parlamentu (Zgromadzeniu Państwowemu i Radzie Państwa); grupie co najmniej 1/3 deputowanych, rządowi, rzecznikowi praw obywatelskich w związku z naruszeniem praw indywidualnych, przedstawicielom władz lokalnych w związku z naruszeniem ich praw oraz przedstawicielom związków zawodowych w związku z naruszeniem praw pracowniczych⁹. Wniosek złożyć może ponadto Bank Słowenii, Sąd Obrachunkowy oraz Komisarz ds. Informacji pod warunkiem, że kwestia konstytucyjności czy legalności ma związek z prowadzonym przez te organy postępowaniem.

Sędziowie zwykłych sądów nie są uprawnieni do decydowania o niekonstytucyjności ustawodawstwa. W przypadku gdy sąd (również Sąd Najwyższy) uzna, że jakiś przepis ustawy, który ma zostać zastosowany w toku postępowania, jest niezgodny z Konstytucją, ma on obowiązek skierowania pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego (zob. art. 23 ustawy).

Trybunał Konstytucyjny może uznać ustawę za sprzeczną z Konstytucją w części lub całości. Ustrojodawca dopuszcza dwa terminy, w których

⁶ Zob. M. Ribarič, *Status of the President of the Republic of Slovenia*, [w:] *Ten Years of Democratic Constitutionalism...*, s. 325.

⁷ Zob. J. Rupnik, R. Cijan, B. Grafenauer, *Ustavno pravo Republike Slovenije*, Maribor 1996 (rozdział o Trybunale Konstytucyjnym).

⁸ *Zakon o Ustavnem Sodišču*. (Uradni list RS, št. 64/07 – urednoprečiščenobasedilo).

⁹ Pisze o tym m.in. A. Ludwikowska, *Sądownictwo konstytucyjne w Europie Środkowo-Wschodniej*, Toruń 2002, s. 51.

ustawa traci moc obowiązywania: z dniem ogłoszenia orzeczenia TK, bądź w innym terminie określonym przez TK. Trybunał Konstytucyjny posiada także uprawnienie unieważniania bądź uchylania innych aktów prawnych niezgodnych z Konstytucją lub ustawami. Działając na zasadach określonych ustawą, Trybunał Konstytucyjny może wstrzymać w całości lub części – stosowanie aktu prawnego, którego zgodność z Konstytucją lub ustawami jest kwestionowana. Powyższa procedura trwa do czasu wydania ostatecznego rozstrzygnięcia przez Trybunał Konstytucyjny (art. 161 Konstytucji).

Gdy idzie o skargę konstytucyjną, to trzeba podkreślić, że można ją złożyć po wyczerpaniu wszystkich innych dostępnych środków prawnych jedynie przeciwko aktom stosowania prawa bez możliwości bezpośredniego kwestionowania aktów normatywnych o charakterze generalnym. Skarga konstytucyjna została precyzyjnie zdefiniowana w art. 50 ust. 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. Stanowi on, że ze względu na naruszenie praw człowieka lub podstawowych wolności może, na warunkach określonych w ustawie, być złożona skarga konstytucyjna przeciwko aktowi indywidualnemu, przez który władze publiczne, wspólnoty lokalne lub wykonujący władzę publiczną zdecydowały o prawach, obowiązkach lub prawnych tytułach jednostki lub osób prawnych.

Struktura sądownictwa powszechnego w Słowenii jest czteroszczeblowa¹⁰. Najwyższą instancją jest Sąd Najwyższy, potem występują 4 wyższe sądy o właściwości miejscowej, 11 sądów dystryktowych oraz 44 sądy okręgowe¹¹.

Sąd Najwyższy Republiki Słowenii (*Vrhovno Sodišče Republike Slovenije*) stanowi sąd apelacyjny w sprawach cywilnych i karnych. Do jego kompetencji należy także rozpatrywanie rewizji w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, jak również niektóre spory administracyjne w pierwszej instancji. Stanowi sąd odwoławczy w sprawach administracyjnych od orzeczeń Sądu Administracyjnego. Do zadań Sądu Najwyższego należy ponadto sprawowanie nadzoru nad sądami niższymi – we wszystkich kwestiach poza orzecznictwem – rozpatrywanie sporów kompetencyjnych między sądami, a także prowadzenie działalności szkoleniowej dla sędziów (art. 106 ustawy

¹⁰ Zob. P. Mikuli, *System konstytucyjny Słowenii*, Warszawa 2004, s. 52.

¹¹ Zob. J. Rupnik, R. Cijan, B. Grafenauer, *Ustavno pravo Republike Slovenije*, Maribor 1996 (rozdział o władzy sądowniczej).

o sądach). W zależności od charakteru sprawy Sąd Najwyższy orzeka w składach: trzech, pięciu lub siedmiu sędziów (art. 107 ustawy o sądach).

Sąd Najwyższy składa się z siedmiu wydziałów: karnego, cywilnego, spraw handlowych, spraw zagranicznych, pracy i ubezpieczeń społecznych, kontroli administracyjnej i rejestrowego. Natomiast skład liczebny Sądu Najwyższego ustala Rada Sądownictwa. Powoływanie prezesa i wiceprezesa Sądu Najwyższego należy do uprawnień parlamentu. Zgromadzenie Państwowe działa w tym przypadku na wniosek ministra sprawiedliwości, który jest zobowiązany zasięgnąć opinii Rady Sądownictwa¹².

W Republice Słowenii funkcjonują także wyspecjalizowane sądy pracy i spraw socjalnych oraz Sąd Administracyjny (*Upravno Sodišče Republike Slovenije*). Ponadto ustawa ustanawia cztery sądy pracy o właściwości miejscowej, w tym jeden z siedzibą w stolicy Republiki – Lublanie (Ljubljanie). W kwestiach ubezpieczeń społecznym pełni on zadania sądu pierwszej instancji. Sądem drugiej instancji dla sądów pracy jest Wyższy Sąd Pracy i Spraw Socjalnych (*Višje Delovno in Socialno Sodišče*).

Natomiast do uprawnień Sądu Administracyjnego należy rozpatrywanie (w pierwszej instancji) spraw spornych z zakresu administracji publicznej¹³. Przedmiot skargi stanowi ostateczna decyzja administracyjna (zarówno administracji rządowej, jak i samorządowej). W przypadku stwierdzenia nielegalnego wydania decyzji Sąd Administracyjny może ją unieważnić oraz skierować do ponownego rozpatrzenia przez właściwy organ administracji. Siedziba Sądu Administracyjnego mieści się w Ljublanie, ale może on także zbierać się na sesjach wyjazdowych w kilku miastach. Od orzeczeń Sądu Administracyjnego przysługuje odwołanie do Sądu Najwyższego.

Z kolei Sąd Obrachunkowy (*Računsko Sodišče*) w swoim funkcjonowaniu jest autonomiczny i niezależny¹⁴. Podlega tylko Konstytucji oraz regulacjom ustawowym. Ustrojodawca słoweński określa zadania Sądu Obrachunkowego jako najwyższego organu kontroli rachunków państwowych, budżetu państwa oraz z zakresu finansowania całej działalności publicznej. Podstawowym kryterium kontroli Sądu Obrachunkowego jest zgodność

¹² Ibidem.

¹³ Zob. Akt o notranji organizaciji in sistemaizaciji delovnih mest na Upravnem Sodišču RS z dne 28. 10. 2004 s spremembami z dne 23. 09. 2010.

¹⁴ Zob. Zakon o računskem sodišču (Uradni List RS, št 11/2001).

z prawem, gospodarność oraz skuteczność działań. Na zakończenie kontroli przygotowywany jest raport, który zawiera opinię Sądu o funkcjonowaniu kontrolowanej jednostki. Kontrolowana jednostka ma obowiązek ustosunkowania się do treści raportu w określonym ustawowo czasie. W przypadku stwierdzenia rażących nieprawidłowości oraz niestaranności w funkcjonowaniu kontrolowanej jednostki Sąd jest zobowiązany do powiadomienia o tym fakcie parlamentu. Natomiast w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa dodatkowo do obowiązku Sądu Obrachunkowego należy powiadomienie Najwyższej Prokuratury Państwowej. Sąd Obrachunkowy ma także prawo do wezwania odpowiedzialnego za nieprawidłowości urzędnika, aby złożył on dymisję (art. 25 ustawy o Sądzie Obrachunkowym).

Dodatkowym uprawnieniem Sądu Obrachunkowego jest kontrola prawidłowości wykonania budżetu państwa, działania instytucji ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych, prawidłowości prowadzenia gospodarki komunalnej oraz innych przewidzianych w regulacji ustawowej jednostek. Sąd Obrachunkowy przedkłada raz w roku parlamentowi sprawozdanie ze swojej działalności (art. 31–32 ustawy o Sądzie Obrachunkowym)¹⁵.

Ustrojodawca słoweński wprowadza stałość urzędu sędziowskiego. Jednocześnie Konstytucja odsyła do przepisów ustawowych w zakresie granicy wieku, procedury jego wyboru oraz przesłanek przejścia sędziego na emeryturę (art. 128 Konstytucji). Wybór sędziów należy do kompetencji Zgromadzenia Państwowego, parlament działa w tym zakresie na wniosek Rady Sądownictwa (art. 130 Konstytucji).

Rada Sądownictwa składa się z 11 członków. Ustrojodawca słoweński precyzyjnie określa tryb wyboru członków Rady. Pięciu członków wybiera parlament słoweński na wniosek prezydenta Republiki. Kandydaci rekrutują się spośród profesorów prawa wykładających na uniwersytetach, adwokatów i prawników wykonujących inne zawody prawnicze. Pozostałych sześciu członków wybierają spośród siebie sami sędziowie¹⁶. Na czele Rady Sądownictwa stoi jej przewodniczący wybrany spośród członków Rady (art. 131 Konstytucji). Wyboru dokonuje Rada większością 2/3 ustawowego składu w głosowaniu tajnym (art. 19 ustawy o sądach).

¹⁵ Ibidem, s. 60.

¹⁶ Zob. P. Mikuli, *Parlament Słowenii*, Warszawa 2003, s. 37.

Warto odnotować, iż w porządku konstytucyjnym Republiki Słowenii nie występuje odrębna regulacja ustawowa odnosząca się do Rady Sądownictwa. Natomiast szczegółowe regulacje znajdziemy w ustawie o sądach¹⁷. Kadencja członków Rady Sądownictwa wynosi 5 lat i nie podlega prawu do reelekcji. Wybory członków Rady Sądownictwa wyznacza przewodniczący Zgromadzenia Państwowego co najmniej na 3 miesiące przed upływem kadencji. Natomiast w przypadku przedterminowego zwolnienia mandatu członka Rady Sądownictwa okres ten ulega skróceniu do jednego miesiąca. Jednocześnie ustawodawca precyzuje, iż od dnia rozpisania wyborów do elekcji członków Rady nie może upłynąć okres dłuższy niż 50 dni (art. 20 ustawy o sądach). Kandydaci do Rady Sądownictwa muszą się znajdować w państwowym spisie sędziów, prowadzonym przez ministra sprawiedliwości (art. 22 i 23 ustawy o sądach). Lista kandydatów jest ogłaszana przez komisję wyborczą najpóźniej na 15 dni przed dniem elekcji członków Rady Sądownictwa (art. 24 ustawy o sądach).

Sędzia w wypełnianiu swoich obowiązków jest związany Konstytucją Republiki oraz ustawami. Obowiązują go także ratyfikowane w Republice Słowenii umowy międzynarodowe (art. 3 ustawy o sądach). Za funkcjonowanie sądu odpowiada przewodniczący danego sądu (*predsedniksodišča*), którym jest mianowany jeden z sędziów (art. 7 ustawy o sądach). Nadzór nad prawidłowym funkcjonowaniem sądów w Republice Słowenii sprawuje minister sprawiedliwości (art. 10 ustawy o sądach).

Ustrojodawca słoweński stanowi, iż okoliczności utraty urzędu sędziowskiego reguluje ustawa. W przypadku gdy sędzia sprawując swój urząd, narusza Konstytucję lub w sposób poważny narusza ustawy, Zgromadzenie Państwowe może go usunąć z zajmowanego urzędu (art. 132 Konstytucji Republiki Słowenii z 1991 r.). Parlament działa w tym zakresie na wniosek Rady Sądownictwa. Także w przypadku umyślnego popełnienia przestępstwa polegającego na nadużyciu władzy sędziowskiej Zgromadzenie Państwowe może usunąć z urzędu sędziego. Popełnienie przestępstwa musi być jednakże stwierdzone prawomocnym orzeczeniem sądowym (art. 132 Konstytucji).

Konstytucja wprowadza niepołączalność urzędu sędziowskiego. Nie można go łączyć z pełnieniem innych funkcji w organach państwowych,

¹⁷ Zob. Zakon o sodiščih (Uradni list RS, št. 94/07).

w organach administracji samorządowej, w organach partii i organizacji politycznych, a także z innymi zajęciami i funkcjami określonymi w regulacji ustawowej (art. 133 Konstytucji).

Na czele poszczególnych sądów stoi przewodniczący mianowany przez ministra sprawiedliwości spośród trzech kandydatur zaproponowanych przez Radę Sądownictwa. Rada Sądownictwa ogłasza procedurę wyłaniania kandydatów na przewodniczących sądów. Listy kandydatów podlegają publikacji w Dzienniku Urzędowym Republiki Słowenii. Kadencja przewodniczącego sądu trwa 6 lat, z możliwością ponownego mianowania. W przypadku niezgłoszenia wymaganej liczby kandydatów (trzech na jedno stanowisko przewodniczącego sądu) Rada Sądownictwa powtarza procedurę zgłaszania kandydatów. W procedurze ponownej liczba kandydatów może być mniejsza (art. 62 ustawy o sądach).

Sędzia realizuje swoje obowiązki w sądzie właściwej instancji w odniesieniu do jednego lub kilku obszarów prawnych, co zostaje wskazane przed rozpoczęciem danego roku kalendarzowego, tzn. w momencie ułożenia rocznego kalendarza prac (art. 14 ustawy o sądach). W obszarach prawnych, w których występuje dwóch lub więcej sędziów w porządku dziennym, o dostępie do akt decyduje kolejność alfabetyczna nazwisk sędziów (art. 15 ustawy o sądach). Natomiast w przypadku spraw rozpatrywanych przez Sąd Najwyższy Republiki Słowenii o ich rozpatrywaniu decyduje kolejność ich zarejestrowania. Z kolei sędziowie referenci są wyznaczani według kolejności alfabetycznej (art. 15 ustawy o sądach).

W przypadku uzasadnionej nieobecności sędziego jest wyznaczany kolejny sędzia według kolejności alfabetycznej (art. 16 ustawy o sądach).

Przy sądach okręgowych wyższych i najwyższym są tworzone Rady ds. Personalnych (*Personalni svet*). Do ich kompetencji należą kwestie mianowania kandydatów na sędziów, oceniają działalność sędziego i sprawowanie przez niego obowiązków służbowych oraz respektowanie przez sędziów zasad wynikających z regulacji prawnych (art. 30 ustawy o sądach). Rada ds. Personalnych wypełnia zadania w odniesieniu do wszystkich sędziów z danego okręgu sądowego (art. 30 ustawy o sądach).

Do Rady ds. Personalnych z mocy prawa wchodzi przewodniczący sądu oraz określona liczba sędziów wybieranych spośród sędziów (art. 31 ustawy o sądach). Przewodniczącemu Rady w jego obowiązkach zastępuje wice-

przewodniczący Rady. Są oni wybierani spośród sędziów będących członkami Rady w głosowaniu tajnym, zwykłą większością głosów (art. 32 ustawy o sądach). Ustawodawca określa także liczebność Rad. W przypadku sądów okręgowych liczących powyżej 50 sędziów jest wybieranych trzech sędziów z niższej instancji sądowej. Natomiast w przypadku sądów okręgowych liczących mniej niż 50 sędziów jest wybieranych dwóch sędziów z niższej instancji sądowej (art. 33 ustawy o sądach).

Wybory do Rady są rozpisywane na trzy miesiące przed upływem mandatu dotychczasowej Rady (art. 34 ustawy o sądach). Jedynie sędziowie Sądu Najwyższego nie muszą podlegać ocenie Rady ds. Personalnych (art. 33 ustawy o sądach).

Okręg sądowy jest tworzony według właściwości, uwzględniając podział Republiki na jednostki sądowe (art. 36 ustawy o sądach). Sędzia sprawuje swoje obowiązki w okręgu sądowym, do którego kandydował i został następnie mianowany (art. 36 ustawy o sądach). Przy wypełnianiu swoich obowiązków wszyscy sędziowie mają takie same obowiązki, pewne obowiązki organizacyjne przysługują natomiast przewodniczącemu senatu danego składu sędziowskiego (art. 36 ustawy o sądach).

Przechodząc do problematyki związanej ze statusem sędziego Trybunału Konstytucyjnego, należy wskazać, że kandydatem do tego Trybunału może być tylko obywatel Słowenii będący ekspertem w dziedzinie prawa, który ukończył 40 rok życia (art. 9 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym¹⁸). Natomiast przewodniczącego Trybunału Konstytucyjnego wybierają spośród siebie sędziowie. Kadencja przewodniczącego TK trwa trzy lata (art. 163 Konstytucji).

Konstytucja określa przesłanki przedterminowego opróżnienia urzędu sędziego Trybunału Konstytucyjnego. W tym zakresie ustrojodawca słoweński wymienia trzy powody opróżnienia mandatu: zrzeczenie się, uznanie sędziego za winnego popełnienia przestępstwa karnego i skazanie na pozbawienie wolności oraz trwała niezdolność do wykonywania zawodu sędziowskiego (art. 164 Konstytucji).

Kadencja sędziów Trybunału Konstytucyjnego wynosi 9 lat, bez prawa reelekcji. Po upływie kadencji sędziowie pełnią swój urząd do czasu wyboru swoich następców (art. 165 Konstytucji).

¹⁸ Zakon o Ustavnem Sodišču (Uradni list RS, št. 64/07 – urednoprечиščenobasedilo).

Ustrojodawca słoweński wprowadza zasadę niepołączalności urzędu sędziego TK. Urzędu sędziego Trybunału Konstytucyjnego nie można łączyć z funkcjami w organach państwa, w organach samorządu lokalnego, w organach partii politycznych, a także z innymi funkcjami, które za niepołączalne z urzędem sędziego uzna ustawa (art. 166 Konstytucji).

Sędziom Trybunału Konstytucyjnego przysługuje immunitet. Jest on identyczny jak immunitet deputowanego do parlamentu. Decyzje w sprawach immunitetu sędziów TK podejmuje Zgromadzenie Państwowe (art. 167 Konstytucji).

Ustawa o Trybunale Konstytucyjnym stanowi, iż przewodniczącemu Trybunału Konstytucyjnego przysługuje wynagrodzenie oraz dodatki do wynagrodzenia zasadniczego na zasadach przynależnych przewodniczącemu Zgromadzenia Państwowego. Z kolei sędziom Trybunału Konstytucyjnego przysługuje wynagrodzenie oraz dodatki do wynagrodzenia zasadniczego na zasadach przynależnych wiceprzewodniczącemu Zgromadzenia Państwowego. Natomiast wynagrodzenie sekretarza generalnego Trybunału Konstytucyjnego jest ustalane przez Trybunał Konstytucyjny proporcjonalnie do zarobków sędziów Trybunału Konstytucyjnego (art. 71 przytoczonej ustawy).

Sędziom Trybunału Konstytucyjnego przysługuje także prawo do rocznego płatnego urlopu wypoczynkowego o długości 40 dni (art. 72 ustawy).

Na czas pracy sędziego w Trybunale Konstytucyjnym przysługuje mu prawo do ubezpieczenia społecznego na zasadach ustawodawstwa powszechnego (art. 73 ustawy).

Sędziom Trybunału Konstytucyjnego przysługuje prawo do: zwrotu kosztów podróży z domu do pracy (oraz w drodze powrotnej); zwrotu kosztów wyjazdów służbowych (delegowanych przez Trybunał Konstytucyjny); funduszy na posiłki w trakcie godzin pracy; zwrotu kosztów urlopu wypoczynkowego na zasadach określonych przez ustawodawstwo powszechne; tzw. funduszy rozłąkowych (z racji rozdzielenia od najbliższej rodziny – małżonka, niepełnoletnich dzieci); zwrotu kosztów podróży z mieszkania służbowego do mieszkania prywatnego w czasie dni wolnych od pracy; zwrotu kosztów poniesionych na doszkalanie i uzupełnianie edukacji; premii przynależnych za rok pracy (zgodnie z regulacjami ustawodawstwa powszech-

nego); dodatku emerytalnego (zgodnie z regulacjami ustawodawstwa powszechnego (art. 74 ustawy).

Sędziom Sądu Konstytucyjnego przysługuje – w nadzwyczajnych okolicznościach – prawo do dodatkowych 7 dni płatnego urlopu okolicznościowego. W wyjątkowych sytuacjach sędzia Sądu Konstytucyjnego może skorzystać z maksymalnie 30 dni płatnego urlopu okolicznościowego (art. 75 ustawy).

Sędzia Trybunału Konstytucyjnego po zakończeniu pracy w Trybunale Konstytucyjnym (tzn. po wygaśnięciu jego mandatu) ma prawo do powrotu na poprzednio zajmowane stanowisko. Jednakże sędzia jest zobowiązany do poinformowania o takiej woli w ciągu ostatnich trzech miesięcy pełnienia mandatu w Trybunale Konstytucyjnym. Sędzia Trybunału Konstytucyjnego zatrudniony w administracji publicznej przed rozpoczęciem pełnienia mandatu w Trybunale Konstytucyjnym ma prawo do powrotu na poprzednie stanowisko służbowe, ale także musi o tym fakcie powiadomić w czasie ostatnich 3 miesięcy sprawowania mandatu w Trybunale Konstytucyjnym (art. 77 ustawy).

Ustawodawca przewiduje także możliwość udzielania pomocy finansowej byłym sędziom Trybunału Konstytucyjnego, którzy mają problemy ze znalezieniem odpowiedniej pracy po zakończeniu swojego mandatu. W takich okolicznościach, jeżeli wspomniany sędzia nie osiągnął jeszcze wieku emerytalnego, może skorzystać z pomocy pieniężnej ze środków Trybunału Konstytucyjnego. Jednakże prawo to przysługuje byłemu sędziemu tylko do roku czasu od momentu wygaśnięcia jego mandatu. W nadzwyczajnych okolicznościach prawo do wspomnianej pomocy finansowej ze środków Trybunału Konstytucyjnego może być wydłużone o kolejny rok, a więc maksymalnie dwa lata od wygaśnięcia jego mandatu. W omawianym czasie sędziemu przysługują także świadczenia przynależne z ubezpieczenia społecznego (art. 78 ustawy).

Wspomniany wyżej Sąd Obrachunkowy składa się z trzech członków: prezesa oraz dwóch zastępców. Powołuje ich parlament na wniosek głowy państwa. Kadencja została ustalona na lat 9. Prezydent przedstawia Zgromadzeniu Państwowemu swojego kandydata, wybierając go z listy oficjalnie zarejestrowanych kandydatów. Jednocześnie ustawodawca stanowi, iż głowa państwa po powzięciu informacji o zakończeniu kadencji członka Sądu Obrachunkowego lub w przypadku niedokonania wyboru członka Sądu przez

parlament ogłasza w Dzienniku Urzędowym Republiki Słowenii wezwanie do rejestracji kandydatów – osobno na prezesa, oddzielnie na wiceprezesów (art. 6–7 ustawy o Sądzie Obrachunkowym). Prawo do kandydowania mają osoby, które posiadają wykształcenie uniwersyteckie i są zarazem specjalistami w zakresie spraw leżących w kompetencjach Sądu. Kandydat musi także znać jeden z języków tzw. kongresowych. Dodatkowo ustawodawca wprowadza zakaz wyboru byłego członka rządu w okresie ostatnich 4 lat od dnia nominacji na sędziego (art. 8 ustawy o Sądzie Obrachunkowym).

Ustawodawca określa tryb odwołania członka Sądu Obrachunkowego przed upływem kadencji. Można tak uczynić w przypadku: złożenia rezygnacji, skazania go za przestępstwo, trwałej niezdolności do pełnienia urzędu oraz działania niezgodnego z Konstytucją lub ustawami. Dodatkową przesłanką jest stwierdzenie, iż dana osoba przestała spełniać warunki do pełnienia swojego urzędu. Wniosek w przedmiotowej kwestii składa grupa deputowanych w liczbie co najmniej 15 (art. 10 ustawy o Sądzie Obrachunkowym)¹⁹.

Prezes Sądu Obrachunkowego powołuje na okres 9 lat nie więcej niż sześciu kontrolerów państwowych oraz sekretarza Sądu. Kontrolerzy są odpowiedzialni tylko przed prezesem. Kontrolerzy stoją na czele wydziałów, a do ich zadań należy przeprowadzanie czynności kontrolnych zgodnie z regulacjami ustawowymi. Sąd Obrachunkowy dysponuje specjalnymi służbami do wykonywania powierzonych mu kompetencji (art. 14 ustawy o Sądzie Obrachunkowym).

II.

Republika Chorwacji jest drugim omawianym w tekście państwem powstałym na skutek secesji z federacji jugosłowiańskiej. Deklaracja niepodległości została ogłoszona w dniu 25 czerwca 1991 r. Ustrój społeczno-polityczny Chorwacji reguluje Konstytucja Republiki uchwalona przez parlament w dniu 22 grudnia 1990 r.²⁰ Do podstawowych zasad ustrojowych państwa

¹⁹ P. Mikuli, *Parlament Słowenii...*, s. 59.

²⁰ Szerzej o powstaniu Republiki Chorwacji w czerwcu 1991 r. zob. M. Tanner, *Croatia. A nation forced in war*, New Haven and London 2001, s. 221; P. Garde, *Vie et mort de la Yougo-*

ustrojodawca chorwacki zalicza trójpodział władzy: na ustawodawczą, wykonawczą oraz sądowniczą²¹. Ustrojodawca stanowi, iż w Republice Chorwacji władza sądownicza należy wyłącznie do samodzielnych i niezależnych sądów, które orzekają na podstawie Konstytucji i ustaw (art. 117 Konstytucji).

Sąd Konstytucyjny jest niezależnym organem władzy państwowej, który działa w sposób jawny zgodnie z przepisami konstytucji i ustaw²² (art. 2 ustawy konstytucyjnej o Sądzie Konstytucyjnym). W skład Sądu Konstytucyjnego wchodzi 13 sędziów. Wybierani są oni przez parlament na okres 8 lat. W piśmiennictwie podkreśla się, iż w przeciwieństwie do Słowenii Konstytucja wprowadziła odrębność Sądu Konstytucyjnego od organów władzy sądowniczej²³.

Konstytucja w art. 129 precyzyjnie określa kompetencje Sądu Konstytucyjnego. Zalicza do nich: decydowanie o zgodności ustaw z Konstytucją; decydowanie o zgodności innych aktów prawnych z Konstytucją oraz ustawami; ocena konstytucyjności ustaw i innych aktów prawnych, które już nie obowiązują w okresie krótszym niż 5 lat; decydowanie w przypadku skarg na pojedyncze akty prawne wydawane przez administrację rządową oraz samorządową oraz inne osoby prawne „jeżeli rozstrzygnięcia te naruszają prawa człowieka i podstawowe wolności, a także prawo do lokalnego i okręgowego (regionalnego) samorządu zagwarantowane w Konstytucji Republiki Chorwacji”²⁴. SK orzeka też w sporach kompetencyjnych pomiędzy organami władzy państwowej – parlamentu, rządu, prezydenta oraz sądów. Do jego uprawnień należy także decydowanie o odpowiedzialności konstytucyjnej głowy państwa. Sąd Konstytucyjny posiada również prawo nadzorowania konstytucyjności programów i działania partii politycznych wraz z możliwością ich delegalizacji. Do zadań SK należy nadzorowanie konstytucyjnego

slavie, Paris 1992; E. Bujwid-Kurek, *Państwa poługosłowiańskie. Szkice politologiczne*, Kraków 2008.

²¹ Zob. *Konstytucja Republiki Chorwacji*, tłum. i wstęp A. i L. Garliccy, wyd. II rozsz., Warszawa 2007; *The rebirth of democracy...*

²² Zob. N. Zakošek, *Politički Sustav Hrvatske*, Zagreb 2002 (rozdział o Sądzie Konstytucyjnym).

²³ Zwracają na to uwagę J. Karp, M. Grzybowski w nawiązaniu do opinii A. i L. Garlickich: J. Karp, M. Grzybowski, *System konstytucyjny Chorwacji*, Warszawa 2007, s. 62.

²⁴ Cytat za tłum. A. i L. Garlickich, *ibidem*.

przebiegu wyborów i referendum oraz rozwiązywanie kwestii spornych, które nie znajdują się w kompetencjach sądów zwyczajnych.

W przypadku stwierdzenia przez Sąd Konstytucyjny niewykonania przez odpowiedzialny organ obowiązków wynikających z mocy prawa zawiadania on o tym fakcie rząd. Natomiast w przypadku zaniedbania swoich powinności przez rząd SK jest obowiązany powiadomić parlament (art. 130 Konstytucji). Sąd Konstytucyjny uchyla ustawy w przypadku orzeczenia o ich niezgodności z Konstytucją, natomiast inne akty prawne są uchylane w przypadku stwierdzenia ich niezgodności z Konstytucją bądź ustawami (art. 131 Konstytucji).

Ustawodawca wymienia podmioty uprawnione do występowania z wnioskiem o zbadanie przez Sąd Konstytucyjny konstytucyjności aktów prawnych. Zalicza do nich: grupę co najmniej 1/5 deputowanych do parlamentu Chorwacji (Saboru), komisje parlamentarne, prezydenta Republiki oraz rząd. Z wnioskiem mogą ponadto wystąpić obrońca Praw Ludu²⁵ oraz jednostki samorządu terytorialnego w zakresie aktów prawnych dotyczących ich struktury organizacyjnej, kompetencji oraz finansowania. W Chorwacji, jak wynika to z przytoczonego wyżej przepisu Konstytucji, funkcjonuje również konkretna kontrola konstytucyjności prawa. Prawo złożenia skargi do Sądu Konstytucyjnego, jak doprecyzowuje ustawa, posiada każdy, jeśli uważa, że akt indywidualny organu państwowego, organu lokalnego lub regionalnego samorządu lub osoby prawnej prawa publicznego, który zdecydował o jego prawach i obowiązkach lub uczynił go osobą podejrzaną lub oskarżoną o dokonanie czynu zabronionego, naruszył jego prawa człowieka zagwarantowane w Konstytucji lub jego konstytucyjne prawa do lokalnego i regionalnego samorządu (art. 62 ustawy konstytucyjnej o Sądzie Konstytucyjnym). Chorwacki model skargi konstytucyjnej polega zatem na kontestowaniu aktu stosowania prawa, a nie podstawy prawnej, na której był on wydany.

²⁵ Art. 92 Konstytucji Republiki Chorwacji z 1990 r. definiuje Obrońcę Praw Ludu jako pełnomocnika parlamentu stojącego na straży konstytucyjnych i ustawowych praw obywateli w postępowaniu przed organami administracji oraz organami sprawującymi władzę publiczną. Natomiast po nowelizacji ustawy zasadniczej z 2001 r. do jego obowiązków dodano przestrzeganie praw człowieka w relacjach obywatela z siłami zbrojnymi, służbami bezpieczeństwa państwa oraz z administracją samorządową.

Ustawa zobowiązuje Sąd Najwyższy oraz inny sąd do zawieszenia prowadzonego postępowania i wystąpienia z pytaniem prawnym do Sądu Konstytucyjnego w przypadku wyniknięcia w trakcie sprawy kwestii zgodności ustawy z konstytucją. Sędziowie zatem nie mogą samodzielnie nie zastosować niekonstytucyjnej w ich przekonaniu normy. Jeśli natomiast sędziowie zwykłych sądów i Sądu Najwyższego dojdą do przekonania, że inne przepisy, tj. nie mające rangi ustawowej, są niezgodne z Konstytucją lub ustawą, mogą oni zastosować w prowadzonym postępowaniu bezpośrednio przepis ustawy i zainicjować postępowanie przed Sądem Konstytucyjnym w celu wydania przez ten sąd orzeczenia ze skutkiem *erga omnes* (zob. art. 37 przytaczanej wyżej ustawy).

Organy władzy państwowej i samorządowej są obowiązane – w ramach swojego konstytucyjnego i ustawowego zakresu kompetencji – wprowadzić orzeczenia SK w życie. Z kolei do zadań rządu należy zapewnienie w organach mu podległych wykonania orzeczeń Sądu Konstytucyjnego²⁶ (art. 31 ustawy konstytucyjnej o Sądzie Konstytucyjnym).

Sąd Konstytucyjny podejmuje decyzje zwykłą większością głosów. Sędzia nie może wstrzymać się od głosu, może natomiast zgłosić zdanie odrębne²⁷.

Sąd Konstytucyjny wydaje orzeczenia i uchwały. Terminem ich wejścia w życie jest data opublikowania w Dzienniku Ustaw. Sąd Konstytucyjny może jednak odstąpić od powyższego trybu i określić inny moment czasowy wejścia w życie jego orzeczenia. Orzeczenie SK posiada moc powszechnie wiążącą i powoduje nieskuteczność *ex nunc*. Sędziowie mogą orzec o nieważności całości aktu prawnego lub jego części. Natomiast w przypadku przepisów niższej rangi, jak ustawy, Sąd Konstytucyjny posiada kompetencje uznania ich za nieskuteczne lub uchylenia ich. Sąd Konstytucyjny powinien uwzględniać nie tylko kwestie konstytucyjności prawa, ale także ocenić znaczenie konkretnego przypadku. Sędziowie mają obowiązek uchylić dany przepis godzący w katalog podstawowych praw i wolności.

Następstwem uznania danych przepisów za nieskuteczne ze skutkiem *ex nunc*, jak i ich uchylenia, jest zakaz ich dalszego wykonywania. Stosowne procedury prawne natomiast ulegają wstrzymaniu. Przy zachowaniu odpo-

²⁶ K. Krysieneł, *System polityczny Republiki Chorwacji*, Poznań–Chorzów 2007, s. 130.

²⁷ M. Granat, *Sądowa kontrola konstytucyjności w państwach Europy Środkowej i Wschodniej*, Warszawa 2003, s. 150.

wiednich terminów w obydwu przypadkach może być zgłoszony wniosek o ponowne podjęcie stosownej procedury. Takie ponowne podjęcie procedury, bez ograniczenia czasowego, jest możliwe tylko w przypadkach spraw karnych (art. 23 ustawy konstytucyjnej o Sądzie Konstytucyjnym).

Ustawodawca daje kompetencje Sądowi Konstytucyjnemu do wydawania zarządzeń tymczasowych. Sędziowie mogą wydać takie zarządzenia zarówno podczas badania konstytucyjności aktów prawnych, jak i w każdej innej procedurze toczącej się przed SK (art. 18 ustawy konstytucyjnej o Sądzie Konstytucyjnym). Sędziowie mogą także zawiesić czasowo przepis, którego zgodność z porządkiem konstytucyjnym jest kwestionowana. Przesłanką jego zawieszenia mogą być skutki dla skarżącego trudne do naprawienia. Należy podkreślić, iż Sąd Konstytucyjny nie może zawiesić całej ustawy, a jedynie tylko konkretny jej przepis²⁸.

Ustawodawca chorwacki²⁹ wymienia dwa rodzaje sądów: powszechne oraz wyspecjalizowane³⁰. Do grupy sądów powszechnych zaliczyć można: sądy rejonowe (*općinski sudovi*), sądy żupańskie (*županijski sudovi*) oraz Sąd Najwyższy (*Vrhovni Sud*). Do kompetencji sądów powszechnych należy rozpatrywanie spraw karnych, spadkowych oraz prowadzenie ksiąg wieczystych. Natomiast do uprawnień sądów żupańskich należą odwołania od orzeczeń sądów rejonowych. Z kolei Sąd Najwyższy jest najwyższą instancją odwoławczą od orzeczeń wszystkich rodzajów sądów³¹.

Najwyższą instancją sądową jest Sąd Najwyższy Republiki Chorwacji. Do jego uprawnień należy gwarantowanie jednolitego stosowania praw i równość wszystkich obywateli. Składa się z 41 sędziów, którzy orzekają w ramach dwóch izb: karnej i cywilnej. Przewodniczący Sądu Najwyższego wybierany jest przez Sabor na wniosek prezydenta³². Przed wyborem parlament jest zobowiązany do zasięgnięcia opinii Zgromadzenia Ogólnego Sądu Najwyższego oraz merytorycznej komisji parlamentarnej. Kadencja została ustalona na lat 4 (art. 118 Konstytucji).

²⁸ M. Granat, op.cit., s. 151.

²⁹ Zob. *Zakon o sudovima*, „Narodne Novine”, nr 150/05.

³⁰ Zob. N. Zakošek, *Politički Sustav Hrvatske*, Zagreb 2002 (rozdział o władzy sądowniczej).

³¹ Zob. J. Karp, M. Grzybowski, op.cit., s. 66.

³² J. Karp, M. Grzybowski, *Sabor. Parlament Chorwacji*, Warszawa 2003, s. 39.

Do zadań Sądu Najwyższego ustawodawca zalicza: zapewnienie stosowania jednolicie ustaw i czuwanie nad równym traktowaniem obywateli w postępowaniu sądowym; rozpatrywanie środków odwoławczych od orzeczeń sądów powszechnych i wyspecjalizowanych oraz rozstrzyganie sporów kompetencyjnych pomiędzy organami władzy sądowniczej. Sąd Najwyższy jest także uprawniony do udzielania odpowiedzi na pytania prawne organów sądowych (art. 24 ustawy o sądach).

Siedziba Sądu Najwyższego znajduje się w Zagrzebiu. Struktura organizacyjna Sądu składa się z Wydziału Karnego i Cywilnego. Wydział Karny orzeka w sprawach z zakresu prawa karnego, natomiast Wydział Cywilny rozpatruje sprawy z zakresu: prawa cywilnego, gospodarczego oraz administracyjnego.

Przewodniczącego Sądu Najwyższego powołuje parlament na wniosek prezydenta. W procedurze powołania wymagana jest opinia zgromadzenia ogólnego sędziów Sądu Najwyższego oraz merytorycznej komisji parlamentarnej. Kadencja przewodniczącego została ustalona na 4 lata³³ (art. 118 Konstytucji Republiki Chorwacji z 1990 r.).

Ustawodawca chorwacki wymienia także kilka rodzajów sądów wyspecjalizowanych działających w Republice. Należą do nich: sądy ds. wykroczeń (*prekršajni sud*); sądy gospodarcze (*trgovački sud*); Wysoki Sąd ds. Wykroczeń (*Visoki prekršajni sud*); Wysoki Sąd Gospodarczy (*Visoki trgovački sud*) oraz Sąd Administracyjny (*Upravni Sud Republike Hrvatske*).

Siedziba sądów ds. wykroczeń mieści się w gminie lub mieście. Do ich uprawnień należy rozpatrywanie w trybie pierwszej instancji spraw o wykroczenie. Od orzeczeń w sprawie o wykroczenie stronom przysługuje prawo odwołania się do Wysokiego Sądu ds. Wykroczeń. Mieści się on w Zagrzebiu.

Natomiast sądy gospodarcze tworzy się w miastach, będących jednocześnie stolicami żupanii. Do ich właściwości ustawodawca zaliczył: prowadzenie rejestrów działalności gospodarczej; prowadzenie rejestrów jachtów i statków; prowadzenie postępowań upadłościowych. Sądy gospodarcze są także władne rozstrzygać spory prawne pomiędzy podmiotami gospodarczymi. Odwołania od orzeczeń sądów gospodarczych można składać do

³³ Ibidem, s. 66.

Wyższego Sądu Gospodarczego. Jego siedziba mieści się w stolicy Chorwacji³⁴.

Z kolei do właściwości Sądu Administracyjnego należy orzekanie o zgodności z prawem decyzji administracyjnych wydawanych zarówno przez organy administracji rządowej, jak i samorządowej. Podstawę konstytucyjną do kwestionowania legalności aktów prawnych stanowi art. 19 Konstytucji Republiki. Ustrojodawca chorwacki stanowi w nim, iż indywidualne akty prawne organów administracji państwowej, jak i innych organów władzy publicznej, winny mieć podstawę ustawową do ich wydania. Ustrojodawca ustanawia także możliwość sądowej kontroli legalności aktów administracyjnych³⁵.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2009 r. w Republice Chorwacji funkcjonowało 110 sądów ds. wykroczeń, 67 sądów okręgowych, 13 sądów gospodarczych pierwszej instancji. Łączna liczba sądów w Chorwacji wynosiła 215 (razem z Wyższym Sądem Gospodarczym, Wyższym Sądem ds. Wykroczeń, Sądem Administracyjnym oraz 21 sądami żupańskimi)³⁶.

Odrębnym organem jest Państwowa Rada Sądownictwa (*Državno sudbeno vijeće*), posiada kompetencje w sprawie mianowania, odwoływania sędziów, a także orzekania o ich odpowiedzialności. Podczas rozpatrywania kwestii odpowiedzialności sędziowskiej Państwowa Rada Sądownictwa jest zobowiązana zapoznać się z opinią merytorycznej komisji parlamentarnej. Państwowa Rada Sądownictwa liczy 11 członków. Są oni wybierani spośród wybitnych sędziów, prokuratorów oraz profesorów nauk prawnych. Jednocześnie większość składu Rady musi być z urzędu sędziami. Kadencja Rady została ustalona na 4 lata, z prawem do jednej reelekcji. Kandydatów do Rady przedstawiają: przewodniczący Sądu Najwyższego, przewodniczący Chorwackiej Izby Prokuratorskiej oraz dziekani uniwersyteckich wydziałów prawa. Na ogólną liczbę 11 członków Rady wybiera się siedmiu sędziów oraz po dwóch prokuratorów i profesorów nauk prawnych. Członkowie Rady wybierają spośród sędziów przewodniczącego i wiceprzewodniczącego (art. 123 Konstytucji). Do podstawowych uprawnień Rady należy: mianowanie sędziów, prowadzenie postępowania dyscyplinarnego i decydowanie

³⁴ <http://www.vsrh.hr/EasyWeb.asp?pcpid=282> (6. 12. 2011).

³⁵ <http://www.upravnisudrh.hr/index.php/frames.php?right=about.html> (6.12.2011).

³⁶ <http://www.vsrh.hr/EasyWeb.asp?pcpid=39> (6. 12. 2011).

o odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego, podejmowanie decyzji o odwoływaniu sędziego oraz dokonywanie innych decyzji zgodnie z regulacjami ustawowymi. Do wspomnianych dodatkowych uprawnień Państwowej Rady Sądownictwa należą kwestie prowadzenia postępowania upadłościowego i decydowanie o odpowiedzialności, kwestie doskonalenia zawodowego sędziów, prowadzenie postępowania przygotowawczego i egzaminacyjnego w Państwowej Szkole Urzędników Sądowych, ocenianie pracy sędziów oraz kontrola oświadczeń majątkowych złożonych przez sędziów (art. 42 ustawy o Państwowej Radzie Sądownictwa)³⁷.

Trzy akty prawne rangi ustawowej regulują kwestie statusu sędziego w Republice Chorwacji³⁸. Sędzią może być mianowany w Republice Chorwacji obywatel, który posiada ukończone uniwersyteckie studia prawnicze i zdany egzamin sędziowski oraz niezbędne kwalifikacje i umiejętności (art. 48 ustawy o Państwowej Radzie Sądownictwa).

Ustawodawca reguluje szczegółowo niezbędne przesłanki do mianowania na sędziego poszczególnych rodzajów sądów. I tak sędzią sądu ds. wykroczeń, sądu rejonowego, sądu gospodarczego i sądu administracyjnego może być mianowany obywatel Republiki, który posiada wykształcenie prawnicze i zdany egzamin sędziowski lub który pracował jako asesor, adwokat, notariusz lub w innym zawodzie prawniczym (np. akademicki nauczyciel nauk prawnych) przez okres co najmniej 2 lat. Z kolei sędzią sądu żupańskiego, Wyższego Sądu ds. Wykroczeń, Wyższego Sądu Gospodarczego oraz Sądu Administracyjnego Republiki Chorwacji może być osoba, która pracowała jako urzędnik sędziowski przez okres co najmniej 8 lat, adwokat, notariusz lub profesor nauk prawnych (także docent) przez okres co najmniej 12 lat, lub wykonywała inny zawód prawniczy przez okres co najmniej 12 lat. Natomiast sędzią Sądu Najwyższego może być mianowana osoba, która pracowała przez co najmniej 15 lat jako urzędnik sędziowski lub w charakterze adwokata, notariusza (art. 49 ustawy o Państwowej Radzie Sądownictwa).

³⁷ J. Karp, M. Grzybowski, op.cit., s. 40.

³⁸ Zakon o sudovima, „Narodne Novine” nr 3/94, 100/96, 115/97, 131/97, 129/00, 67/01, zakon o državnomsudbenomvijeću, „Narodne Novine” nr 58/93, 49/99, 31/00, 107/00, 129/00 oraz zakon o plaćamasudaca i drugihdužnosnika, „Narodne Novine” nr 10/99, 25/00, 30/01, 59/01, 114/01, 116/01, 64/02.

Sędzią sądu ds. wykroczeń, sądu rejonowego, sądu gospodarczego i sądu administracyjnego może być mianowana osoba, która ukończyła Państwową Szkołę Służby Sądowniczej. Z kolei sędzią sądu żupańskiego, Wyższego Sądu ds. Wykroczeń, Wyższego Sądu Gospodarczego oraz Wyższego Sądu Administracyjnego może być osoba, która posiada co najmniej 8-letni staż w zawodach prawniczych. Natomiast sędzią Sądu Najwyższego może zostać osoba, która posiada co najmniej 15-letni staż w zawodach prawniczych bądź przez wspomniany okres czasu była adwokatem, notariuszem lub uniwersyteckim profesorem nauk prawnych i ma zdany egzamin końcowy aplikacji. Dotyczy to także doświadczonych prawników z co najmniej 20-letnim stażem pracy, zdany egzaminem końcowym aplikacji, który przedstawia wymagane umiejętności niezbędne w zawodzie sędziego, w tym pisemne prace w tym zakresie (art. 51 ustawy o Państwowej Radzie Sądownictwa).

Ministerstwo Sprawiedliwości jest zobowiązane do ogłoszenia przed upływem roku kalendarzowego 2-letniego planu uzupełniania etatów sędziowskich oraz przekazania go przewodniczącemu Sądu Najwyższego oraz przewodniczącemu Państwowej Rady Sądownictwa (art. 52 ustawy o Państwowej Radzie Sądownictwa).

Powyższy plan podlega opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Republiki, a w pewnych sytuacjach także w inny przyjęty sposób, np. na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Termin na składanie wniosków aplikacyjnych na wolne etaty sędziowskie nie może być krótszy od 15 dni, a dłuższy od 30 dni (art. 53 ustawy o Państwowej Radzie Sądownictwa).

Szczególne regulacje ustawowe odnoszą się do osób, które po raz pierwszy starają się o zatrudnienie w zawodzie sędziowskim. Ich wiedza i umiejętności prawnicze muszą podlegać zweryfikowaniu przez Państwową Radę Sądownictwa przed ewentualną nominacją. Na proces weryfikacji składa się egzamin pisemny z praktycznych umiejętności z zakresu pracy w zawodzie sędziego. Dla zapewnienia bezstronności w postępowaniu egzaminacyjnym prace pisemne nie są podpisywane nazwiskiem, a odpowiednim kodem kandydata. Za część pisemną egzaminu kandydat może uzyskać maksymalnie 100 punktów. Z kolei średnia ocena ze studiów prawniczych może skutkować przyznaniem maksymalnie 30 punktów. Kandydaci, którzy otrzymali najwięcej punktów, są następnie zapraszani na rozmowę kwalifikacyjną, która ocenia motywację kandydata do zawodu sędziowskiego, jego umiejęt-

ności koncyliacyjne, reprezentowane przez niego poczucie sprawiedliwości gwarantujące odpowiednie wykonywanie przez niego zawodu. Na podstawie sprawdzianu wiedzy, średniej oceny ze studiów oraz egzaminu ustnego zdanego przed Radą jest sporządzana ostateczna lista z wynikami osiągniętymi przez poszczególnych kandydatów i podejmowane są decyzje o nominacji sędziowskiej. Opublikowana lista zawiera całościową liczbę uzyskanych przez kandydatów punktów wraz z podziałem na poszczególne etapy postępowania egzaminacyjnego (art. 54 ustawy o Państwowej Radzie Sądownictwa).

W przypadku postępowania awansowego, tzn. gdy kandydat składa aplikację na wolny etat w sądzie wyższej instancji, Państwowa Rada Sądownictwa występuje do właściwego na podstawie całkowitej liczby punktów zatwierdzonej oceną jego dotychczasowej kariery sędziowskiej. Rada tworzy listę preferencyjną do obsady stanowisk sędziowskich. Lista powyższa podlega publikacji na stronie internetowej Państwowej Rady Sądownictwa.

Państwowa Rada Sądownictwa jest uprawniona do uchylenia swojej decyzji o mianowaniu sędziego. Następuje to, gdy: sędzia nie spełnia warunków mianowania; decyzja Rady o mianowaniu została podjęta na podstawie fałszywych informacji i danych; bez podania wiarygodnej przyczyny sędzia nie złożył przysięgi w ciągu 6 miesięcy od dnia mianowania; do mianowania sędziego doszło w wyniku popełnienia przestępstwa (np. zarzut korupcji), co zostało potwierdzone prawomocnym wyrokiem sądowym.

Postępowanie o uchyleniu decyzji nominacyjnej może zainicjować z własnej woli Rada na wniosek przewodniczącego Sądu Najwyższego Republiki, przewodniczącego macierzystego sądu danego sędziego oraz przewodniczącego wyższej instancji sądowej (art. 57 ustawy o Państwowej Radzie Sądownictwa).

Przed przystąpieniem do obowiązków sędziowskich sędzia jest zobowiązany złożyć przysięgę w obliczu przewodniczącego Państwowej Rady Sądownictwa lub upoważnionych przez niego członków tej Rady (art. 58 ustawy o Państwowej Radzie Sądownictwa).

Ustrojodawca chorwacki podaje przesłanki odwołania sędziego. Należą do nich: 1) własna rezygnacja; 2) trwała utrata zdolności wypełniania swoich obowiązków; 3) skazanie za czyn karalny, który czyni go niegodnym dalszego wykonywania obowiązków sędziowskich; 4) decyzja Państwowej Rady

Sądownictwa w sprawie popełnienia ciężkiego wykroczenia dyscyplinarnego; 5) ukończenie 70 roku życia. Sędziemu przysługuje prawo odwołania się od decyzji o pozbawieniu go urzędu. Powyższy wniosek rozpatruje Sąd Konstytucyjny. Orzeczenie SK jest ostateczne i musi zapaść w ciągu 30 dni od dnia złożenia odwołania przez sędziego. Sędzia nie może również być przeniesiony wbrew swojej woli. Nie może też sprawować urzędów ani wykonywać pracy, które są nie do pogodzenia z obowiązkami sędziego (art. 122 Konstytucji).

Ustawodawca precyzyjnie reguluje także kwestie przenoszenia sędziów do innych sądów. Taka procedura może być podjęta w przypadku likwidacji sądu lub zmiany jego dotychczasowej struktury wewnętrznej. Zmiana struktury wewnętrznej oznacza przypadek łączenia lub dzielenia sądów, zmiany jego właściwości oraz zmiany liczby zatrudnionych sędziów zgodnie z przyjętym odpowiednim regulaminem wewnętrznym sądu. Sędzia, którego dotyczy przeniesienie, może odwołać się od przedmiotowej decyzji Rady (art. 60 ustawy o Państwowej Radzie Sądownictwa).

Sędzia, po wyrażeniu zgody, może być przeniesiony do innego sądu tej samej instancji na okres maksymalnie 2 lat. Okres powyższy może zostać jednorazowo wydłużony o kolejne 2 lata. Sędzia może zostać tymczasowo przeniesiony do sądu tej samej instancji w uzasadnionej sytuacji – potrzeba uzupełnienia składu sędziowskiego, większa liczba spraw na wokandzie danego sądu lub zwiększona absencja w pracy sędziów.

Decyzja w sprawie przeniesienia sędziego jest podejmowana przez Państwową Radę Sądownictwa na wniosek zainteresowanego przewodniczącego sądu, który występuje o wzmocnienie składu osobowego. Decyzja powyższa podlega zaopiniowaniu przez przewodniczącego macierzystego sądu oraz przewodniczącego Sądu Najwyższego (art. 61 ustawy o Państwowej Radzie Sądownictwa).

Zgodnie z regulacją ustawową sędzia ani ławnik nie może ponosić odpowiedzialności karnej ani zostać zatrzymany w areszcie za opinie wyrażone podczas narady sędziowskiej ani za sposób głosowania przed wydaniem wyroku przez sąd. Sędzia nie może być zatrzymany w areszcie ani nie może być wszczęte przeciwko niemu postępowanie karne bez zgody Państwowej Rady Sądownictwa. Jednocześnie ustawodawca precyzuje, iż sędzia może zostać zatrzymany w areszcie tylko w przypadku, gdy został ujęty na dokonywaniu

przestępstwa, za które kodeks karny przewiduje karę powyżej 5 lat więzienia. O zatrzymaniu sędziego wymiar sprawiedliwości musi natychmiast powiadomić przewodniczącego Rady Sądownictwa. Jeśli nie odbywa się posiedzenie Państwowej Rady Sądownictwa, pozwolenie na areszt, jak i na wszczęcie przeciwko sędziemu postępowania karnego, wyraża przewodniczący Rady. Jednakże decyzja przewodniczącego wymaga zatwierdzenia przez Państwową Radę Sądownictwa w ciągu 8 dni (art. 8 ustawy o sądach)³⁹.

Ustawodawca chorwacki wprowadza wymóg doskonalenia wiedzy i umiejętności przez sędziów. Sędzia może publikować ekspertyzy oraz prace badawcze, brać udział w konferencjach naukowych oraz uczestniczyć w procedurze tworzenia prawa (art. 96 ustawy o sądach).

Ustawa przyznaje prawo sędziom do zarobków godnych ich pozycji zawodowej, a także wyrównania zarobków w okresie, w którym sędzia nie może pełnić swoich obowiązków. Sędziom przysługują prawa do ubezpieczenia emerytalnego i zdrowotnego zgodnie z powszechnymi regulacjami. Sędziom przysługuje prawo do urlopu i wypoczynku w wymiarze 30 dni roboczych rocznie. Ustawodawca stanowi także o zwrocie poniesionych kosztów materialnych na zasadach ogólnie przyjętych. Sędziom przysługuje także kompensacja za okres rozłąki ze swoją rodziną, a także zwrot kosztów podróży do (i z) miejsca zamieszkania na weekendy i święta państwowe. Ustawodawca wprowadza także kompensację kosztów podróży w celach służbowych związanych z wykonywaniem obowiązków sędziowskich. Zapewnia także możliwość kontynuowania edukacji prawniczej i specjalistycznej, zgodnej z wykonywanymi obowiązkami (art. 99 ustawy o sądach).

Sędziowie sądów okręgowych, gospodarczych i żupańskich mogą być czasowo przenieszeni do innych sądów na takie samo lub niższe stanowisko. Okres przeniesienia nie może wynosić dłużej niż trzy miesiące. W uzasadnionych przypadkach okres przeniesienia może być dłuższy. Po mianowaniu przez ministra sprawiedliwości lub jego zastępcę sędzia sprawuje swój mandat aż do odejścia ze stanu sędziowskiego. W uzasadnionych przypadkach – za zgodą ministra sprawiedliwości – sędzia może być przeniesiony na inne stanowisko służbowe, ale na okres krótszy niż dwa lata (art. 105 ustawy o sądach).

³⁹ Zakon o sudovima, ibidem.

Jednocześnie ustawodawca chorwacki deklaruje, iż państwo ponosi koszty za szkody wynikłe z pomyłek sądowych. Republika Chorwacji może zażądać wypłaty odszkodowań przez sędziego tylko w przypadku umyślnie spowodowanej szkody lub rażącego zaniedbania (art. 106 ustawy o sądach).

Ustawodawca chorwacki wprowadza obowiązek dbania w procedurze mianowania sędziów o obecność przedstawicieli mniejszości narodowych. Każdy przedstawiciel danej mniejszości narodowej w procesie starania się o etat sędziego ma prawo powoływać się na odpowiednie regulacje konstytucyjne (art. 50 ustawy o Państwowej Radzie Sądownictwa). W największym stopniu dotyczy to narodowości serbskiej, która jednakże miała pewne problemy z korzystania w powyższego prawa. Na braki w powyższym zakresie wskazywano w rozmowach akcesyjnych Republiki Chorwacji z instytucjami unijnymi.

Zachowanie sędziego nie może naruszać jego godności, a także godności władzy sądowniczej. Nie powinno także kwestionować profesjonalnego wykonywania zawodu przez sędziego ani jego niezależności (art. 89 oraz 92 ustawy o sądach). Sędzia nie musi ujawniać informacji dotyczących stron pozyskanych w czasie procedury sądowej. Sędzia powinien zachować wszelkie informacje, które nie stanowią przedmiotu sprawy, do swojej wiadomości (art. 93 ustawy o sądach).

Ustawodawca jednocześnie wprowadza zakaz przynależności sędziów do partii politycznych, jak również zakazuje brania udziału w działalności partii politycznych. Jednocześnie ustawodawca stanowi, iż sędzia nie może wykorzystywać posiadanych informacji w korzystaniu ze swoich praw obywatelskich. Wprowadzony jest zakaz występowania przez sędziego zarówno w charakterze adwokata, jak i notariusza. Zakaz obejmuje także zasiadanie w organach wykonawczych i nadzorczych w spółkach. Sędzia nie może wykonywać usług ani świadczyć pracy, która może naruszyć jego niezależność, autonomię lub pogorszyć jego status społeczny (art. 94–95 ustawy o sądach).

Jak wskazałem wyżej, sędziowie Sądu Konstytucyjnego są wybierani przez parlament. Status prawny sędziego Sądu Konstytucyjnego określają obok Konstytucji regulacje Ustawy Konstytucyjnej o Sądzie Konstytucyj-

nym Republiki Chorwacji⁴⁰. Kandydaci na urząd w Sądzie Konstytucyjnym zgłaszani przez różne środowiska, tj. sądy, korporacje prawnicze, wydziały prawa uczelni wyższych, do listy kandydatów mogą także dołączyć obywatele, którzy spełniają przepisane prawem wymogi do objęcia urzędu sędziego Sądu Konstytucyjnego⁴¹. Zgodnie z art. 5 wspomnianej ustawy konstytucyjnej, aby być wybranym sędzią, należy mieć co najmniej piętnastoletnie doświadczenie w wykonywaniu zawodów prawniczych oraz wyróżniać się naukową lub zawodową pracą, lub działalnością publiczną. Dla osób posiadających stopień naukowy doktora nauk prawnych wystarczający jest dwunastoletni staż pracy. Do zadań merytorycznej komisji parlamentu należy dokonanie wstępnej selekcji kandydatów, eliminując osoby niespełniające wymagań wynikających z regulacji ustawowych. Następnym krokiem jest przeprowadzanie przez komisję parlamentarną rozmów kwalifikacyjnych i na ich podstawie przedstawienie Saborowi listy kandydatów do Sądu Konstytucyjnego. Regulacja ustawowa wymaga jednakże, aby liczba kandydatów była większa od miejsc do obsadzenia. Parlament głosuje oddzielnie na każdego przedstawionego kandydata. Wybrany jest kandydat, za którym opowiedziała się większość deputowanych, licząc ustawową liczbę członków Saboru (art. 6 ustawy konstytucyjnej o Sądzie Konstytucyjnym).

Sędziowie ze swojego grona wybierają przewodniczącego SK na 4-letnią kadencję (art. 125 Konstytucji). Konstytucja wprowadza zakaz pełnienia innych funkcji publicznych oraz wykonywania innych obowiązków (art. 126 Konstytucji).

Sędzia Sądu Konstytucyjnego może zostać odwołany z urzędu w trzech przypadkach: na własne żądanie, jeżeli zostanie skazany na karę więzienia oraz w przypadku trwałej niezdolności do wykonywania obowiązków sędziowskich. We wspomnianej kwestii orzeka sam Sąd Konstytucyjny (art. 127 Konstytucji).

Sędziom Sądu Konstytucyjnego przysługuje immunitet przynależny deputowanym do Saboru (parlamentu). Jednocześnie sędzia Sądu Konstytucyjnego nie może ponosić odpowiedzialności karnej za wypowiedzi oraz sposób głosowania podczas wypełnienia obowiązków w Sądzie Konstytu-

⁴⁰ Zob. *Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske*, „Narodne Novine” 1999, nr 99; 2002, nr 29; 2002, nr 49.

⁴¹ Zob. J. Karp, M. Grzybowski, op.cit., s. 63.

cyjnym. Sędzia Sądu Konstytucyjnego nie może być aresztowany ani nie może być przeciwko niemu wszczęte postępowanie karne bez zgody Sądu Konstytucyjnego. Sędzia może być aresztowany jedynie, gdy zostanie ujęty na dokonywaniu czynu przestępczego karanego więzieniem od lat 5. W takim przypadku organy sprawiedliwości obowiązane są do natychmiastowego powiadomienia przewodniczącego Sądu Konstytucyjnego (art. 4 ustawy konstytucyjnej).

Sędziowie Sądu Konstytucyjnego korzystają z pomocy merytorycznej radców SK. Należą oni do grupy pracowników mianowanych, a ich pracę nadzoruje sekretarz generalny SK. Muszą oni posiadać kwalifikacje należne do zajmowania stanowiska sędziego. Każda sprawa podlega zbadaniu przez sędziego i radcę, wyznaczanych w sposób automatyczny w momencie rejestracji sprawy. Radcy nie tylko posiadają kompetencje asystowania sędziom na etapie prac przygotowawczych, ale także uczestniczą w posiedzeniu Sądu Konstytucyjnego z głosem doradczym.

III.

Republika Słowenii oraz Republika Chorwacji nie zostały wybrane do omówienia statusu sędziego przypadkowo. Oba wspomniane państwa postjugosłowiańskie stanowią przykłady tzw. młodych demokracji powstałych po upadku systemu rządów partii komunistycznej. Dodatkowo są to nowe organizmy państwowe utworzone po rozpadzie federacji jugosłowiańskiej w czerwcu 1991 r. Ustrojodawcy obu państw stanęli na stanowisku trójpodziału władzy, zatem judykatura (czyli władza sądownicza) stanowi istotny element funkcjonowania systemu rządów. Odpowiednie regulacje odnoszące się do statusu sędziego znajdujemy zarówno w ustawie zasadniczej Słowenii, jak i Chorwacji. Natomiast szczegółowe regulacje odnoszące się do praw i obowiązków członków władzy sądowniczej znajdują się w regulacjach ustawowych. Ustrojodawca słoweński wprowadza stałość urzędu sędziowskiego. Jednocześnie Konstytucja odsyła do przepisów ustawowych w zakresie granicy wieku, procedury jego wyboru oraz przesłanek przejścia sędziego na emeryturę. Wybór sędziów należy do kompetencji Zgromadzenia Państwowego, parlament działa w tym zakresie na wniosek Rady Sądownictwa.

Istotnym organem w kontekście funkcjonowania władzy sądowniczej jest Rada Sądownicza. Rada Sądownictwa składa się z 11 członków. Ustrojodawca słoweński precyzyjnie określa tryb wyboru członków Rady. Pięciu członków wybiera parlament słoweński na wniosek prezydenta Republiki. Kandydaci rekrutują się spośród profesorów prawa wykładających na uniwersytetach, adwokatów i prawników wykonujących inne zawody prawnicze. Pozostałych sześciu członków wybierają spośród siebie sami sędziowie⁴². Na czele Rady Sądownictwa stoi jej przewodniczący wybrany spośród członków Rady (art. 131 Konstytucji). Wyboru dokonuje Rada większością 2/3 ustawowego składu w głosowaniu tajnym (art. 19 ustawy o sądach).

Natomiast w przypadku Republiki Chorwacji Państwowa Rada Sądownictwa posiada kompetencje w sprawie mianowania, odwoływania sędziów, a także orzekania o ich odpowiedzialności. Podczas rozpatrywania kwestii odpowiedzialności sędziowskiej Państwowa Rada Sądownictwa jest zobowiązana zapoznać się z opinią merytorycznej komisji parlamentarnej. Państwowa Rada Sądownictwa liczy 11 członków. Są oni wybierani spośród wybitnych sędziów, prokuratorów oraz profesorów nauk prawnych. Jednocześnie większość składu Rady musi być z urzędu sędziami. Kadencja Rady została ustalona na 4 lata, z prawem do jednej reelekcji.

Sędziom przysługuje immunitet porównywalny do immunitetu deputowanych do parlamentu. Dodatkowo sędziom przysługuje wiele świadczeń socjalnych związanych z wykonywaniem zawodu. Sędziowie mogą być przenoszeni do innego sądu, ale tylko na stanowisko równorzędne w stosunku do tego, jakie zajmują. Ustawodawcy wprowadzają także wymóg doskonalenia wiedzy i umiejętności sędziowskich.

Warto także nadmienić, iż zróżnicowana jest długość funkcjonowania systemu demokratycznego w obu omawianych państwach. O ile w Republice Słowenii był on kształtowany od samego początku niezależności państwowej (a więc liczy już ponad 20 lat), to w Republice Chorwacji mieliśmy do czynienia z systemem hybrydowym (mieszkanką cech systemu demokratycznego i autorytarnego podczas rządów pierwszego prezydenta Franjo Tudjmana). Także podczas negocjacji akcesyjnych z Unią Europejską funkcjonowanie

⁴² Zob. P. Mikuli, *Parlament Słowenii...*, s. 37.

wymiaru sądownictwa, jak i kwestie realnej niezależności sędziowskiej, budziły pewne obawy instytucji europejskich.

Literatura

- Bujwid-Kurek E., *Państwa południowo-wschodnie. Szkice politologiczne*, Kraków 2008.
- Garde P., *Vie et mort de la Yougoslavie*, Paris 1992.
- Gow J., *Slovenia and the Slovenes. A Small State and the New Europe*, London 2000.
- Granat M., *Sądowa kontrola konstytucyjności w państwach Europy Środkowej i Wschodniej*, Warszawa 2003.
- Independent Slovenia: Origins, Movements, Prospects*, red. J. Benderly and E. Kraft, Macmillan 1997.
- Karp J., Grzybowski M., *Sabor. Parlament Chorwacji*, Warszawa 2003.
- Karp J., Grzybowski M., *System konstytucyjny Chorwacji*, Warszawa 2007.
- Krysieniel K., *System polityczny Republiki Chorwacji*, Poznań–Chorzów 2007.
- Ludwikowska A., *Sądownictwo konstytucyjne w Europie Środkowo-Wschodniej*, Toruń 2002.
- Mavčić A., *Constitutional Review in Slovenia*, [w:] *Ten years of the Democratic Constitutionalism in Central and Eastern Europe*, red. K. Działocha, R. Mojak, K. Wójtowicz, Lublin 2001.
- Mikuli P., *Parlament Słowenii*, Warszawa 2003.
- Mikuli P., *System konstytucyjny Słowenii*, Warszawa 2004.
- Ribarič M., *Status of the President of the Republic of Slovenia*, [w:] *Ten years of the Democratic Constitutionalism in Central and Eastern Europe*, red. K. Działocha, R. Mojak, K. Wójtowicz, Lublin 2001.
- Rupnik J., Cijan R., Grafenauer B., *Ustavno pravo Republike Slovenije*, Maribor 1996.
- Tanner M., *Croatia. A nation forced in war*, New Haven–London 2001.
- The rebirth of democracy. 12 constitutions of central and eastern Europe*, Strasbourg 1996.
- Wiatr J., *Słowenia – przykład udanej transformacji*, Warszawa 1998.
- Wojnicki J., *Proces instytucjonalizacji przemian ustrojowych państw postjugosłowiańskich*, Pułtusk 2007.
- Zakošek N., *Politički Sustav Hrvatske*, Zagreb 2002.